

InfoMigjorn

Butlletí digital
sobre llengua
catalana

Núm. 1.332

30 de maig del 2017

SUMARI

- 1 Eugeni S. Reig ► El valencià de sempre: encondolit
- 2 Felip Gumbau Morera ► El model lingüístic de la Corporació
- 3 Màrius Serra ► “Els mitjans de comunicació són la gran pedra a la sabata de la llengua”
- 4 Melissa Vivas ► Els filòlegs que volien ser professors de català
- 5 Albert Pla Nualart ► Els diccionaris i la correcció política
- 6 Rudolf Ortega ► Novetats a ca l’IEC
- 7 Joan-Lluís Lluís ► La nostra llengua invisible
- 8 Lluís A. Baulenas ► Quan tots serem gitanos
- 9 Víctor Pàmies i Jordi Palou ► Els 100 refranys més populars: Cel rogent, pluja o vent
- 10 El suplement ‘Quadern de Llengua’ d’*El Periòdic* d’Andorra, dedicat a Migjorn i InfoMigjorn

InfoMigjorn és un butlletí setmanal que recull informacions d’actualitat sobre llengua catalana.

ISSN 2462-7003 Elaborat i distribuït per la Xarxa de Mots

Subscripcions: <http://migjorn.cat/alta.php> Adreça de contacte: infomigjorn@migjorn.cat   @InfoMigjorn

1 El valencià de sempre: encondolit

Eugeni S. Reig

El valencià de sempre (Alzira: Bromera, 2015), pàg. 269-270

encondolit

Es diu del cos o de la part del cos que queda amb dolor i amb certa dificultat per a realitzar determinats moviments com a conseqüència d'haver patit una malaltia, haver sofert un accident o qualsevol altra violència traumàtica o haver estat més temps del que és degut en una mala postura.

1) *M'he passat tres hores arropit dins de l'armari perquè volia que no em descobriren i ara estic tot encondolit.*

2) *Ja fa un mes que m'han llevat l'escallola, però encara tinc la mà encondolida.*

En la novel·la *Sense la terra promesa*, d'Enric Valor, llegim:

Tots tres estudiants cassanencs, divertits més que aporegats pel contratemps, l'aprofitaren per a estirar les cames encondolides de la incòmoda positura del viatge.

En la novel·la *Temps de batuda*, d'Enric Valor, trobem:

Em vaig posar dret, i braços, cames i renyons, els tenia encondolits.

En la rondalla "L'envejós d'Alcalà", d'Enric Valor, podem llegir:

Va transcórrer bona part de la nit. Des de dins la gerra, ell oïa la festassa que elles devien fer, cantant, ballant, menjant carn rostida i tal vegada colant bons gotassos de vi. A la matinada, es va fer un esgarrifador silenci. L'aigua de la gerra s'havia enfredorit, i Abd al-Madux tremolava i feia uns reguitzells d'esternuts que no sé com no va badar l'atifell. A més, com que elles havien lligat ben ferma la tapadora i el receptacle era curt, va haver d'estar-se amb les cames estevades i un braç encondolit, que li formiguejava i tot. "Tot siga per la desgepamenta!", pensava ell per aconhortar-se.

La llengua estàndard sol emprar: adolorit, condolit

En castellà es diu: *dolorido*

2 El model lingüístic de la Corporació

Felip Gumbau Morera

Diari La Veu, 22/05/2017

<https://www.diarilaveu.com/carta/73960/el-model-linguistic-de-la-corporacio>

El passat divendres 19 de maig vaig tindre la sort d'assistir a una jornada acadèmica titulada "El valencià de la futura RTVV: reptes i oportunitats", subtitulada "Jornada sobre els models lingüístics de la comunicació audiovisual", que es va celebrar a la Facultat de Filologia, Traducció i Comunicació de la Universitat de València. Després de no pocs anys, tornava amb molta il·lusió a la casa on em vaig formar com a professor de valencià, i el viatge des de Benicarló va valdre molt la pena.

Ara bé: encara que les ponències, les taules redones i els debats van ser molt interessants, trobo que es va dedicar poca atenció a l'objecte d'estudi de la jornada, que era el valencià i el model lingüístic. Les úniques qüestions concretes que es van debatre van ser les dualitats "este/aquest", "dos/dues" i "barco/vai-xell". És veritat que des del dimarts 16 de març una comissió d'experts està treballant en la confecció del llibre d'estil de la Corporació Valenciana de Mitjans de Comunicació (CVMC); de fet, un dels membres de la comissió que s'encarrega de redactar-lo (Josep Garcia Illa) va intervindre a última hora per a demanar als assistents un vot de confiança en el grup de treball. Però això no era impediment perquè poguera haver una mica de debat.

És evident que la prioritat ara mateix és la posada en marxa de les plataformes de la Corporació (televisió, ràdio i multimèdia), que Rafa Xambó ja ens van avançar que no serà efectiva fins a l'any que ve, i també que la programació siga de qualitat i íntegrament en valencià. Però això no lleva que no es parle del model lingüístic. La persona que va aportar més llum a la qüestió va ser el periodiste Juli Esteve. Segons ell, l'acceptació de la llengua i del seu model depén de la qualitat del producte. En efecte, si el treball no és bo, és igual la llengua i el model que usem. "El valencià no és un valor afegit", sentenciava un home que lamentava no ser filòleg, però que ignorava tindre un gran sentit comú.

La qualitat és primordial, sí, però és que Juli Esteve considera que el model de llengua és molt rellevant. A parer seu, en els nostres mitjans s'ha d'utilitzar un valencià correcte però alhora pròxim, popular; jo ho diria al revés: pròxim però correcte. Afirmava que en la comunicació cal evitar el soroll; altres ponents van repetir la idea durant la jornada: no s'han de causar estridències. En eixe sentit, es posicionava clarament a favor de l'ús del demostratiu "este" en qualsevol registre.

Ja sé que és un tema enutjós i que per a molts és secundari, perquè la prioritat és la recuperació de la llengua (completament d'acord), però no ens enganyem: el model de llengua va íntimament lligat a l'objectiu primer. En la jornada, vaig observar atònit com, des d'un sector universitari, es defensava amb vehemència una separació innecessària entre el registre formal i el registre informal. Tenint en compte que la major part de membres de la comissió que redacta el llibre d'estil de la Corporació està vinculada directament o indirectament a la universitat, fa l'efecte que eixe serà el criteri predominant. De fet, ja ho podem observar en el Diari Oficial, que escriu “estableix”, “dues”, “servei” i l'insòlit demostratiu “aqueix”.

Són molt simptomàtiques les declaracions d'una de les membres de la comissió d'assessorament lingüístic de la Corporació, Rosa Agost. Deia: “la gent s'ha de sentir també identificada” (l'adverbi *també* és revelador). I deia: “som una elit” (interpreto que es referia als doctors universitaris i als tècnics lingüístics). Estes afirmacions serien irrellevants si darrere no amagaren una manera de concebre el model lingüístic que, al meu parer, va errada. Separar-se del parlar espontani no ha de ser un capritx, sinó que ha de tindre una causa justificada. Si les formes “este” o “servix” són populars i històriques i estan avalades per l'Acadèmia, ¿per què ens hauríem de separar del parlar espontani en este cas concret en situacions formals?

Es comentava ahir entre el sector universitari que el debat entre “este/aquest” és “estèril”, però ho és només per a l'elit, perquè les persones que la componen són les úniques que tenen l'habilitat de forçar-se a dir “aquest” i “serveix” en situacions formals com a marca de distinció. El que sí que és estèril és fer eixe esforç innecessari i, a més, demanar als altres que també el fem. Un esforç necessari i justificat és dir “cercavila” en comptes de “pasacalle” o “passacarrer”, o recuperar el pronom “hi”, o dir “el costum” en lloc de “la costum”. Però voler fer canviar paraules espontànies i legítimes per capritx no només no fan cap bé, sinó que fan mal.

Si la gent ja té la sensació que no parla bé en valencià, només cal que ara ens compliquem més la vida adoptant solucions allunyades injustificadament del valencià popular. I això bé que ho saben els periodistes, que, a diferència de certs doctors universitaris, xafen ben sovint el carrer. Per posar un cas, Víctor Sorribes (el delegat de TV3 a les Terres de l'Ebre) diu formalment “este” o “dos dones”, criteri que també adoptava, per cert, Empar Marco quan era delegada de TV3 a València. Seria inconcebible i imperdonable que ara la Corporació Valenciana obligara a dir “aquest” i “dues dones”, entre altres solucions postisses.

El debat entre “este” i “aquest” no és estèril perquè amaga dos models de llengua diferents. El model que ha adoptat l’Acadèmia Valenciana de la Llengua (“este”, “servix”...) es basa en el valencià tradicional, identifica tots els valencians i, per això mateix, no causa estridències. En canvi, el model universitari majoritari preconitza formes allunyades del parlar dels valencians amb una intenció elitista. La possible raó de ser d’este model la va deixar clara la ponent Carla González, que usava “aquest”, “tenir”, “serveix”, etc., amb la convicció d’estar defenent la “unitat de la llengua”. Separar-se del valencià tradicional per a adoptar formes del català oriental no només no comporta cap benefici (ni per als catalans mateixos), sinó que, a més, té un cost molt alt: la desafecció dels valencians amb el model i amb la llengua. Mirem-ho al revés: ¿se separen els catalans del català tradicional per a adoptar formes valencianes en benefici de la unitat de la llengua? ¿Quina és la prioritat de la Corporació Valenciana: acostar-nos tant com puguem al català del Principat o fer un model assimilable i practicable per la majoria de valencians, fins i tot aquells que no han tingut el privilegi d’estudiar a la universitat?

Acabo amb la qüestió següent. L’ús de les formes valencianes legítimes (“prompte”, “roig”, “calcetí”, “espill”...) no fa perillar la unitat de la llengua ni és una mostra de secessionisme lingüístic; de la mateixa manera, no hi ha una intenció secessionista quan els catalans usen les formes “aviat”, “vermell”, “mitjó”, “mirall”... Senzillament, ens trobem davant de dos modalitats de la llengua, les quals no s’exclouen, sinó que es complementen: són dos cares de la mateixa moneda. Tant de bo que hi haja reciprocitat entre els mitjans de comunicació catalans, valencians, balears i andorrans: eixe sí que seria un gran pas cap a la unitat de la llengua.

3 ‘Els mitjans de comunicació són la gran pedra a la sabata de la llengua’

Màrius Serra entrevistat per Pere Cardús

VilaWeb, 04/04/2017

[Vegeu aquí l’entrevista completa](#); aquí només en reproduïm una part

—**És irreversible la degradació de la llengua? Cal fer un esforç per una llengua més genuïna? Alguns parlen d’evolució...**

—En les circumstàncies actuals, és difícil d’aconseguir una llengua més genuïna. És cert que podem posar molts graus. I podem fer una gradació que con-

tingui elements opinatius o intencionals. Parlar de degradació no és el mateix que parlar d'evolució. I podem estar-nos referint a la mateixa cosa. Entenc que des del punt de vista lingüístic el gran problema del català és la invasió gens subtil dels castellanismes. No cal edulcorar-ho dient que vivim en una societat amb més de dues-centes llengües, no. Aquí la clau és aquest bilingüisme asimètric. La diglòssia. Tots els catalanoparlants som bilingües. No hi ha monolingües catalanoparlants. Hi ha bilingües que parlen català i francès, o català i castellà. Però és cert que aquesta és la situació. I això no és desitjable. Gens ni mica.

—Però es pot revertir aquesta situació?

—La reversibilitat d'aquesta situació depèn del famós espai de comunicació en català. Des de VilaWeb el treballem clarament. Però és un espai que no té un reflex en el comandament a distància de la tele. Estem colonitzats per televisions espanyoles. El desequilibri és molt gran. Amb tot, si hi ha algú que en els seus somnis vulgui eradicar el castellà dels Països Catalans, viu fora de la realitat i de la història. I s'equivoca. Perquè el castellà és una eina per a nosaltres i una font de coneixement. Però és cal ser conscients que el desequilibri és tan gran que qualsevol operació que comporti un rearmament d'expressions genuïnes i l'eradicació de vicis i barbarismes té un terreny molt complicat. Per mi la prioritat és ara restablir un espai de comunicació en català potent. Un cop tinguem això, podrem avançar en objectius que vagin més enllà.

—Potser ja no quedaran aquests elements per a anar més enllà. L'una cosa no és incompatible amb l'altra.

—Cada cop que sento escarafalls sobre exemples concrets de la pèrdua de genuïnitat de la llengua, penso que hi ha un malbaratament d'energia i que es tracta del dret de rebequeria. És un dret que tots tenim. Però que és un mal de pobre. Hauríem de posar el focus en la capacitat de generar cultura de masses en la nostra llengua. La continuïtat de la llengua passa ara perquè hi hagi televisions i canals de consum en massa. Només si tenim aquests canals podrem aspirar a tenir una llengua més genuïna. Si no és en aquests canals, la genuïnitat serà una preocupació de minories lletraferides.

—L'esforç de genuïnitat no ha de ser un dic de contenció contra de la pressió del castellà? Si no, l'espai de comunicació aquest serà en un castellà amb accent català. Hi ha uns indicis de contaminació que no podem fer veure que no hi són.

—Sí, com passa al gallec. La paraula correcta és aquesta, contaminació. No cal amagar-ho. Hi estic d'acord, amb això. El debat trobo que està a decidir on

cal posar l'esforç. Amb els retocs que s'han fet en l'ortografia des de la Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans, la meva intencionalitat ha estat la transparència, l'obertura i la interlocució. I hem arribat a fer una certa interlocució amb els responsables lingüístics dels mitjans de comunicació més importants. Ens hem adonat que la resta de mitjans digitals no tenen responsable de llengua. Amb això, VilaWeb és diferent. Per mi, aquesta qüestió és decisiva. Mira, jo vaig néixer a Nou Barris i gairebé tots els meus companys em parlaven en castellà. I ara parlen en català als seus fills. Quin grau de genuïnitat tenen?

—Però això és fer trampa. Ningú no demana genuïnitat al carrer. La genuïnitat del carrer serà la conseqüència de la qualitat de la llengua als mitjans, entre els comunicadors i els mestres.

—Cent per cent d'acord. Ara, també cal recordar que aquesta gent que s'incorpora al català poden ser mestres, comunicadors, periodistes... Aquesta setmana passada vaig anar a Peralada a fer una xerrada en un CAP. Hi era tothom. Els metges, els infermers, tot el personal del lloc. Saps qui em va parlar en el català més genuí? Les dues senyores que s'ocupen de la neteja del CAP i que són vingudes de fora de Catalunya. Perquè l'entorn hi fa molt. Si aquestes dues senyores visquessin en algun barri de Barcelona o de moltes altres ciutats, no parlarien aquell català. Estic completament d'acord que cal preservar la genuïnitat de la llengua i la màxima qualitat. No estic d'acord amb l'actitud del mestretites. Que és una actitud que allunya i és poc seductora. El mestretites va amb el boli vermell a l'orella i corregeix. Però no té mà esquerra. Hi ha una actitud que pot acabar essent contraproductent perquè genera uns anticossos massa grans. Cal saber com encarar la situació per no provocar l'efecte contrari al desitjat. Hem de donar força i poder a la gent que té el criteri clar en matèria de llengua. Després podem discutir i debatre. No és fàcil estar tots d'acord. Però això passa en qualsevol comitè d'experts.

—Ara que dieu això dels experts, us farà una pregunta incòmoda. Com es justifica que Màrius Serra sigui membre de la Filològica del IEC al mateix nivell que eminències de la filologia i la lingüística? La vostra formació és de filologia anglesa, oi?

—No és gens incòmoda, no. Vaig ser proposat i vaig entrar-hi com a escriptor. Com a usuari i creador de la llengua. Potser n'hi hauria d'haver més. Quan vaig rebre la trucada per temptejar-me de l'Isidor Marí, que aleshores era el president de la secció, vaig quedar absolutament esparverat. No m'havia passat mai pel magí que tingués cap opció de ser-ne membre. Em va sorprendre molt. La primera reacció va ser dir que de cap manera. Ni sóc acadèmic d'actitud en res a la vida ni tinc la formació de filologia catalana ni lingüística. Tan sols en l'àm-

bit anglosaxó. El meu interès és la creació. I el joc amb la llengua. I vaig fer una creació com Verbàlia, que val per cinc tesis doctorals. Però no em vull posar ni treure mèrits. Em va sobtar molt. Vaig fer la reflexió següent: 'Com collons tu que has dit sempre que no a qualsevol responsabilitat de representació, que vas per lliure i que et mouen les ganes d'escriure i l'ego de l'escriptor..., que el teu motor és sempre la llengua, com pots dir que no?'

—**Era una proposta irresistible?**

—És que cal tenir en compte que la Secció Filològica té una línia de continuïtat de cent anys de defensa de la llengua des de la Mancomunitat, Prat de la Riba, Pompeu Fabra... Sense tot allò, no seríem on som ni jo escriuria en català. Jo no podia dir que no. I ja havia fet cinquanta anys. I potser ja em tocava començar a anar a fer reunions i coses que són per mi una pedra a la sabata. Per això vaig acceptar-ho.

—**I què hi vau trobar?**

—Una Secció Filològica molt envellida, fins al punt que hem de lamentar sis o set baixes en els quatre anys que fa que hi sóc. Gent de la sensibilitat de Modest Prats, Badia i Margarit, Jordi Carbonell, Francesc Vallverdú... I una mena de sensació de mar pla després dels anys de les grans batalles amb el DIEC i amb el tema del 'barco', que va polititzar molt el debat fins al punt que dos dels protagonistes són ara membres de Ciutadans. Quan arribo, la *Gramàtica* ja estava en procés de revisió. És una obra magna. I vaig pensar què podia aportar jo. La vaig llegir tota i vaig fer-hi algun comentari. Però hi havien treballat grans experts i estudiosos. Allà hi som en Jaume Cabré, en Josep Piera i jo com a escriptors. Vaig pensar que podia aportar una cosa amb en Joaquim Maria Puyal, sota la direcció sempre de la Teresa Cabré. D'una banda, un canvi d'actitud de l'Institut envers la societat i també de la societat envers l'Institut. Calia que la Secció Filològica del IEC aconseguís un reconeixement més gran de la societat i dels actors de la comunicació.

—**No hi és aquest reconeixement?**

—No pot ser que quan hi ha un debat o un conflicte de llengua, els mitjans vagin a parar a la RAE [l'acadèmia espanyola]. El IEC ha de formar part de l'imaginari de tots els usuaris conscients de la llengua als Països Catalans. És una de les poques institucions que articula tot el territori de parla catalana. Som un notari de la llengua, però també hem de tenir capacitat per a conduir el canvi de la llengua. Tornant a la pregunta inicial, sóc una persona poc acadèmica. Poc capaç de representar més coses que a mi mateix. Però em costa molt representar unes sigles o una institució. M'agrada anar per lliure. Com a repre-

sentant del IEC he de tenir una certa lleialtat, però puc aportar una mirada enjogassada amb la llengua des de l'amor. Seductora. I en contacte amb el món dels mitjans de comunicació, que són la nostra gran pedra a la sabata en matèria de llengua.

4 Els filòlegs que volien ser professors de català

Melissa Vivas

Núvol, 12/05/2017

<http://www.nuvol.com/opinio/els-filolegs-que-volien-ser-professors-de-catala/>

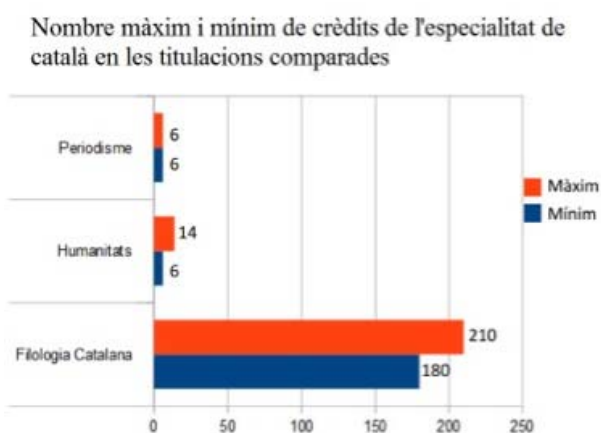
El professor [Francesc Feliu Torrent](#) ja va deixar-ho clar a principi de curs en un dels seus escrits. El fet és que «algú que no hagi cursat mai ni una sola assignatura de llengua ni de literatura catalanes a la universitat pot fer el màster de formació i professorat (on no s'imparteixen continguts de català) i exercir de professor de català a l'ensenyament públic secundari» ([El problema del màster per a professorat de llengua catalana és molt més greu](#), Francesc Feliu).

Set mesos més tard —i a les acaballes del curs— els estudiants de 4t de Filologia Catalana de tot Catalunya continuem preocupats perquè la situació no ha millorat. El Departament d'Ensenyament, que va preveure una possible necessitat d'incorporar professors de català a la borsa de treball durant els pròxims anys, permet des del 2013 que graduats sense cap mena de formació filològica puguin accedir al màster de formació al professorat de l'especialitat de català i espanyol. Aquests graduats que aconsegueixen accedir-hi, són estudiants els quals l'última noció de llengua i literatura catalanes que van rebre va ser al Batxillerat o —miraculosament— en alguna assignatura aïllada del grau. Tot i així, el Departament d'Ensenyament i el Departament d'Universitats i Recerca permet que hi accedeixin i aconsegueixin el títol d'un màster que els permetrà ser oficialment professors de català.

Un graduat en filologia catalana és una persona que estima i té un coneixement profund de la llengua i la literatura catalanes. Un estudiant de filologia catalana, també. Tots els filòlegs que volem fer aquest màster, ja fa anys que ho tenim clar: volem amarrar el nostre coneixement filològic a les aules i revifar l'interès dels nostres futurs alumnes per la llengua i la literatura catalanes. Però això és el que el Departament d'Ensenyament no comprèn. Per aquest motiu, permet que un munt d'estudiants mancats de coneixement ocupin les places d'aquells

que realment volem succeir amb honor els nostres reconeguts professors de català de l'ESO i del Batxillerat.

L'any passat, l'intrusisme massiu va fer que molts dels nostres companys de carrera quedessin fora a la preinscripció del màster. I això va succeir perquè en cap moment se'ls va prioritzar l'accés com a professionals de la llengua i la literatura catalanes. Sembla que l'únic imprescindible que estableix el Departament d'Ensenyament i el Departament d'Universitats i Recerca per cursar aquest màster és, injustament, la nota de l'expedient. Això provoca que fins i tot entre filòlegs ens haguem de barallar per obtenir millors qualificacions. Paral·lelament, els estudiants de periodisme, d'art dramàtic, humanitats, i comunicació i indústries culturals, que es preinscriuen amb una nota de l'expedient més alta sense haver cursat cap —o gairebé cap— assignatura de català durant tota la seva trajectòria universitària, fomenten l'exclusió dels graduats en filologia catalana que s'apunten al màster cada setembre.

[\(La formació del professorat d'ensenyament secundari: competències, incompetències i negligències, Albert Soler i Núria Alturo\)](#)

És una llàstima que el Departament d'Ensenyament i el Departament d'Universitats i Recerca no facin cas ni de les coordinacions de filologia catalana de les universitats ni dels estudiants afectats per aquest problema. Només interessa cobrir una mancança de professors de català amb graduats poc competents. És per això que els alumnes de filologia catalana de 4t volem deixar constància del nostre descontentament i, a més, donar a conèixer a la societat catalana quins han de ser els vertaders docents de català de les noves generacions. També volem informar a tothom que no ens rendirem: que lluitarem fins al final per tal que cap graduat en filologia catalana quedi exclòs d'un màster que li permetrà, sens dubte, complir el seu somni professional: ser professor de català.

[Llegiu o afegiu-hi comentaris a la web del Núvol](#)

5 Els diccionaris i la correcció política

Albert Pla Nualart

Ara, 05/05/2017

http://llegim.ara.cat/opinio/diccionaris-correccio-politica_0_1790820932.html

Si busqueu *gitano* i *jueu* al DIEC2 us pot sorprendre –a mi em sorprèn– que, mentre que *gitano* és descrit en termes asèpticament antropològics i lingüístics, *jueu* té un tercer sentit pejoratiu: “usurer, persona que no mira sinó el guany”. Per contra, al diccionari de la GEC *gitano* també vol dir “que enganya o estafa” i “persona bruta i deixada”. I estic convençut que molts lectors consideraran que és el de la GEC el que hauria de rectificar, eliminant aquests dos sentits, i no pas el DIEC2 el que els hauria d’incloure.

Dissentint d’aquest parer, acadèmics de la RAE s’esforcen a defensar (fins ara amb èxit) el manteniment al DRAE de sentits pejoratius per a *judío* i *gitano*. Afirment, contra el poderós embat de la correcció política, que la missió d’un diccionari és fer una fotografia del sentit que tenen les paraules per a una societat concreta en un moment concret, remarcant –sempre que calgui– el seu caràcter discriminatori, inapropiat i ofensiu. No seria, per tant, el desig que no s’usin en un cert sentit el que faria que l’accepció que el recull desaparegués del diccionari, sinó el retrocés real d’aquell ús entre els parlants.

Dit més simplement: per a ells, la missió d’un diccionari no és dictar el sentit de les paraules sinó fer de notari del seu ús, de manera que qui estudiï aquella cultura uns segles després hi trobi les claus per poder entendre-la. El parlant va al davant i el diccionari al darrere. Són els canvis socials els que canvien les paraules, i no al revés.

Entre els canvis introduïts en el DIEC2 aquest abril s’hi ha modificat l’entrada *subnormal*, on abans hi deia “que pateix una deficiència mental” ara hi diu “que presenta una discapacitat intel·lectual”. Un canvi que pretén diluir les connotacions insultants que s’havien adherit a la primera definició. Però el que més sorprèn és que s’hi ha afegit un *OBS*. El DIEC2 ens està dient que el nou sentit ha nascut obsolet. ¿És obsolet en l’ús real o és la correcció política la que desitja (i dicta) que ho sigui? Val la pena reflexionar-hi.

Vegeu també, del mateix autor i en el mateix mitjà, [“¿Podem anar a per la Lliga?”](#) (28/04/2017), [“No li preocupa que els diccionaris s’actualitzin”](#) (07/04/2017) i [“L’horrible sacrilegi de l’orella trencada”](#) (31/03/2017).

6 Novetats a ca l'IEC

Rudolf Ortega @Rudolf_Ortega

El País, 11/04/2017

Després de [l'enrenou de la nova ortografia catalana](#), al setembre passat, i de l'infantament de la gramàtica, al novembre, l'[Institut d'Estudis Catalans](#) ha fet pública una nova tongada d'[esmenes del diccionari](#) —probablement la més rellevant de l'edició actual, del 2007—, amb la qual cosa completa la sacsejada més important a la normativa des dels anys de l'èpica codificadora de Pompeu Fabra. No es pot dir que les novetats siguin abundants, però són significatives de la línia aperturista i modernitzadora que ha pres la normativa catalana en els últims anys.

Destaca en primer lloc l'adaptació del diccionari en línia a la nova ortografia, unes modificacions que estaven encara pendents. Ja és doncs oficial que qui escriu *néta*, *entresòl*, *eradigar* i *romboïdal* està fent una falta deliberada que només té la disculpa d'un període d'adaptació que l'IEC, en un atac d'empatia, va allargar fins als quatre anys i que a tot estirar hauria de ser de quatre mesos. I destaca també la incorporació dels guanyadors del concurs del neologisme de l'any, el *vegà* d'enguany (nota: un dia caldrà fer un article sobre l'abundància de l'adverbi *enguany*, tota una plaga bíblica) i el *dron* de l'any passat, que la indolència ha mantingut fora del diccionari durant dotze mesos. Ja són dins tots dos.

Hi ha un parell de modificacions que faran les delícies dels partidaris del català *heavy*, sempre atents a demonitzar l'IEC com un agent espanyolitzador. Es tracta, primer, de l'admissió de l'adjectiu *ràpid* com un adverbi en frases com *fes-ho ràpid*, en què l'ortodòxia ens prescrivia les alternatives *de pressa* i *ràpidament* —i mira que servidor era fervent partidari de mantenir el *ràpid* només en l'ús adjectival—, una expansió de categoria gramatical que comparteixen adjectius com *lent*, *recte* i *seguit*; i segon, de l'ampliació de significat de la paraula *número* amb relació a *nombre*, un canvi que promet estendre encara més la confusió sobre aquest parell de mots. Un nombre, d'acord amb el diccionari, és el “resultat de comptar les coses que formen un agregat”, de manera que a la frase *hi havia cinquanta persones*, la paraula *cinquanta* és un nombre; mentre que el *número* és el signe amb què es representa el nombre, o sigui, 50. Això si ho he entès bé.

Entren al diccionari paraules que diries que no pot ser que no hi siguin: *ebrenc* (de l'Ebre), *desnatat* (els iogurts) o *disseccionar* (per *dissecar*), mentre que als consumidors de carn se'ns complica la comprensió dels nostres antagonistes,

en tant que ara n'hi ha que segueixen el *veganisme*, el *vegetalisme* o el *vegetarianisme*. També entren de cop totes les lletres de l'alfabet àrab, imagino que per la presència aquí d'aquesta llengua transportada pels migrants, tota una temeritat lexicogràfica per si algun dia cal fer el mateix amb els ideogrames xinesos. Són paraules de la llengua catalana els noms de les lletres de tots els altres alfabetos? (pregunto).

L'IEC també modernitza algunes definicions d'acord amb els nous temps que corren, especialment en termes que carregaven amb connotacions pejoratives i que el llenguatge políticament correcte (tan criticat per molts) s'ha preocupat de modificar. Abans d'un *minusvàlid* es deia que tenia una alteració que li "impossibilita o dificulta" l'activitat, mentre que ara només l'"altera", i es marca com a obsoleta (pas previ de la supressió) l'accepció de *mongolisme* i *mongòlic* referits a la síndrome de Down, afecció que abans parlava obertament de "deficiència mental" i que ara esmenta una "discapacitat intel·lectual" acompanyada per uns determinats trets físics.

En resum, una bona tanda d'esmenes al diccionari, amb un però, que comença a ser preocupant, ja que revela la manca d'interès dels membres de la Secció Filològica per la qüestió: falten frases fetes de nou encuny, que la llengua no para de crear-ne. Coses com *sortir de l'armari*, *jugar una altra lliga*, *posar-se les piles* o *canviar de xip* tenen arrelament suficient per ser recollides, i la seva absència no pot ser un mer descuit. O m'estic ficant en un jardí?

Vegeu també ["Adéu' desapareix i arriben els ebrencs, els drons i els vegans: el nou diccionari ja s'ha actualitzat"](#), de Sílvia Marimon (*Ara*, 07/04/2017)

7 La nostra llengua invisible

Joan-Lluís Lluís

Presència, 05/04/2017

<http://www.elpuntavui.cat/article/7-vista/8-articles/839070-la-nostra-llengua-invisible.html>

És així, doncs: l'estela oficial d'homenatge a les víctimes de l'accident de l'Airbus A320, als Alps, consta de quatre llengües. Francès, alemany, espanyol, anglès. Trenta-nou de les víctimes eren catalanes però no va semblar útil, i menys encara necessari, posar-hi també la llengua catalana. Evidentment, aquesta absència indigna. Evidentment, aquesta absència és una falta de res-

pecte enorme, imperdonable. La llengua amb les quals algunes de les víctimes van tenir els seus últims pensaments, la llengua amb la qual els familiars de les víctimes expressen el seu dolor, aquesta llengua ha estat menystinguda. Decididament, Espanya no és Suïssa, que enarbora com un orgull nacional el fet de ser “el país de les quatre llengües”, fins al punt d’haver-ne fet un lema per atreure turistes. A Espanya, tots els ciutadans de nacionalitat espanyola “tenen el deure de conèixer” la llengua castellana i, per tant, des del punt de vista constitucional, és lògic pensar que tots s’han de sentir representats per aquesta llengua. I no hi fa res si el punt de la Constitució que ho especifica sembla un requisit per una oferta de feina –de tipus “anglès obligatori”– i, per tant, és incapaç de generar per si sol cap lligam emocional. És així, i prou. De totes maneres França, la jacobina i lingüicida França, hauria estat ben sorpresa, i probablement xocada, si el govern espanyol li hagués demanat de posar-hi també el català. “Afegir una llengua regional? Ai, quina vergonya, no?” França i Espanya, doncs, van poder actuar amb perfecta i desimbolta sintonia a l’hora d’evacuar la qüestió lingüística.

Sí, és així i prou. És així i prou perquè la llengua catalana és invisible fora dels territoris en què té un estatus d’oficialitat. Si bé és una llengua potent a internet i si bé, en el camp literari internacional, ha esdevingut relativament visible, continua sent del tot invisible en el camp polític i diplomàtic. Sortint dels límits exactes d’Andorra, Catalunya, Illes Balears i País Valencià, el català s’evapora, el català no existeix. Andorra no és prou potent demogràficament per imposar-lo i els tres territoris autònoms avui sota domini espanyol no tenen prou força per fer-lo existir fora dels seus límits, en el cas, és clar, en què tinguin ganes que hi existeixi.

Per això no hi havia cap possibilitat, ni remotament, que el català figurés a l’estela dels Alps. Tan sols l’existència d’una Catalunya independent farà que la llengua dels catalans pugui ser considerada, a l’exterior, com una llengua digna de ser present en cerimònies oficials. Mentrestant, a Europa, el català és la primera llengua de la segona divisió. I serà per sempre en aquesta segona divisió, la de les llengües a les quals es prega que desapareguin sense fer escarafalls. Excepte si Catalunya guanya el seu lloc a la primera divisió, la divisió on haurien de ser totes les llengües si el món dels humans fos just. El món dels humans, però, no és just i l’única manera de fer que el català deixi de ser menystingut per les instàncies internacionals i els governs d’arreu del món és que Catalunya entri al club dels estats independents. Tota la resta, regionalisme, autonomisme o federalisme, és mentida.

8 Quan tots serem gitanos

Lluís-A. Baulenas

Ara, 25/02/2017

http://llegim.ara.cat/opinio/Tots-serem-gitanos_0_1748825128.html

Eugeni Casanova (Lleida, 1958), periodista, filòsof, doctor en filologia catalana i viatger, acaba de publicar *Els gitanos catalans a França* a Pagès Editors. Amb aquesta temàtica va conformar la seva tesi doctoral. I ara tenim la sort que ja està a la venda. El llibre d'Eugeni Casanova, com tots els seus, és aclaparador, total. Et passa per damunt com una mena de bulldòzer encaminat a deixar ben clar el que et vol dir. I, per fer-ho, ja t'ho diu d'entrada. "Viatger incansable –et diu–: això que t'explicaré no és fruit de cap debat acadèmic. Ho he viscut. Ho he vist. Ho he sentit". I aquí en teniu el resultat, que tot sol crida l'atenció sense haver de donar gaire opinió. Una mica semblant al seu treball impressionant publicat fa tretze o catorze anys, també a can Pagès, *Viatge a les entranyes de la llengua*, una descripció sobre el terreny de la realitat de la nostra llengua. La qüestió era més delicada i aquí sí que s'hi va ficar de ple, donant opinió (la llengua està molt més malament del que el discurs oficial vol reconèixer).

Fidelitat lingüística

Els gitanos catalans de França ens descobreix una realitat no pas amagada sinó directament desconeguda. La història de la pervivència del català, amb tota la voluntat, per part dels gitanos escampats per França ens demostra que una llengua sobreviu perquè els seus parlants volen parlar-la. Aquests gitanos francesos (sovint, de generacions) provenen del Principat, del Rosselló, i han mantingut el català com a signe diferenciador. De fet, en molts casos, ni tan sols són conscients que parlen català, diuen que parlen gitano, per diferenciar-se dels francesos, que parlen paio. A Perpinyà, avui en dia, els únics que parlen català amb normalitat són els gitanos. I d'aquí unes quantes generacions (tot i que Casanova remarca que comencen a patir els efectes de l'aculturació) potser seran els únics que el parlaran, en general. La consciència lingüística és bàsica, però no n'hi ha prou. Tenim l'exemple d'Irlanda: la independència va arribar-hi massa tard. Els anglesos ja l'havien devastat culturalment. I la situació de la llengua irlandesa ja sabem quina és: simbòlica, mantinguda en vida de manera gairebé artificial i folklòrica. Gran feina, com sempre, la d'Eugeni Casanova.

9 Cel rogent, pluja o vent

Víctor Pàmies i Jordi Palou

[*Els 100 refranys més populars*](#) (Valls: Cossetània, 2015, 5a edició)

És un refrany meteorològic dels que s'inscriuen en les prediccions que sempre ha intentat de fer l'home a partir dels signes del cel. En general, veiem que assenyala mal temps (per vent o per pluja) i és d'ús estès a tot el domini lingüístic, amb versions tan esplèndides com la rossellonesa *Broma roja, vent o pluja*, que rima per la pronúncia en u de les o àtones, com en *broma roja* (que sona 'bruma ruja' i naturalment rima a la perfecció amb 'pluja').

Aquesta dita ja la trobem al *Tirant lo Blanc* i després apareix sistemàticament a la majoria de refranys i repertoris paremiològics des del segle XVII.

Habitualment aquesta dita és referida al cel. Però també la podem trobar amb referències al sol, a la lluna o a la posta: *Cel* (o *Sol* o *Lluna*) *rogent* (o *roent*, o *rogenc*), *pluja* (o *aigua*, o *sol*) o *vent*. I és que sembla que ens vulguem assegurar encertant la previsió, com quan diem: *Aigua cau, senyal de pluja*.

En castellà hi ha una versió paral·lela que fa *Aurora rubia, viento o lluvia*. Encara que generalment es refereixen als *arreboles*, que són, segons el *Diccionario de la Real Academia Española*, 'color rojo de las nubes iluminadas por los rayos del Sol'. Així trobem, entre d'altres, *Arreboles al anochecer, agua al amanecer; Arreboles de la mañana a la noche son agua, y arreboles de la noche por la mañana son soles* o bé *Arreboles por la tarde, o lluvia o aire*.

I és cel *rogent* o *rogenc*? Tot sembla apuntar que, per ultracorrecció i per qüestions de rima, apareix el rogent (amb e tancada) que rima amb el vent. De fet, es diu de les dues maneres apuntades. Tots dos mots són bons i volen dir més o menys el mateix, amb l'avantatge que *rogent* té la e tancada i per tant rima amb *vent*, mentre que *rogenc*, amb e oberta, vol dir 'que tira a roig' en general. Aquest refrany també presenta la variant *roent*, és a dir «calent fins a esdevenir lluminós», que també convé a aquest color del cel, entre moltes altres.

Una altra curiositat: a través d'un informant egarenc coneixem una antiparèmia d'aquest refrany. Això és, un refrany absolutament antitètic, de sentit contrari: *Cel rogent al vespre, l'endemà el sol a la finestra*. Aquesta versió, que encara ve a complicar més la tasca predictiva dels meteoròlegs, s'acosta més a la versió d'aquest proverbi en anglès: *Red sky in the morning, sailors take*

warning; red sky at night, sailors delight, que podríem traduir per 'Cel rogent al matí, els mariners han d'anar alerta; cel rogent al vespre, delícia dels mariners'. Una variant n'és *Red sky at morn, sailors forlorn* ('Cel rogent al matí, mariners moixos').

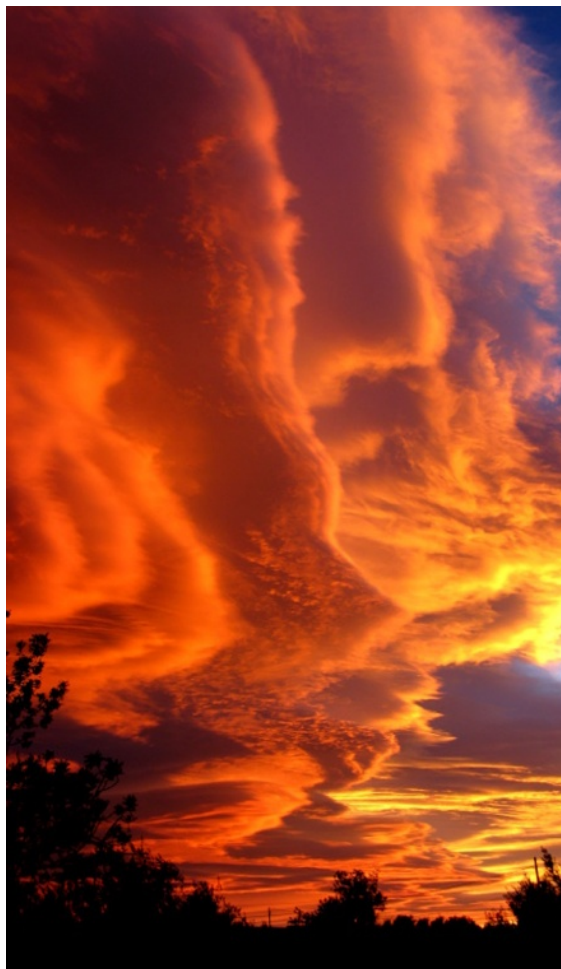
Però si la pluja curteja, el vent és abundós, sobretot el cerç, que ve del nord-oest i bufa i xiula a estropades, particularment durant els mesos de febrer i març. Una cerçada pot durar una setmana i encara més. És un vent indesitjable, que ho asseca tot i fa mal de cap. Solen anunciar-lo les postes de sol vermelloses o, tal com diu la gent: «**Cel rogenic, pluja o vent**». Però la pluja falla gairebé sempre. Una altra dita assegura que «llampecs a la marina, cerç a la matina». Una que gairebé no falla mai, és la següent: «Llevant, l'aigua al davant». De vegades, l'aigua arriba de tronc amb la llevantada.

ARTUR BLADÉ I DESUMVILA, «El clima, el menjar, la gent, el llenguatge», dins *Guia de Benissanet, Ribera d'Ebre* (Tarragona: Diputació Provincial, 1982)

Vots: 226 (18,8%)

«Cel rogent» és una coneguda sardana de Josep Aguiló (Tarragona, 1888 – Llagostera, 1958).

Etimologia de *rogent*, 'dit del cel vermellós' — Encreuament de *roig* i *roent*, que tenen el mateix origen etimològic: *roig* prové del llatí vulgar *ruiū*, clàssic *rūbeus*, mateix significat, derivat de *ruber*, 'vermell'; *roent* ve de *rūbens*, 'rogenc', participi present de *rūbere*, 'tornar-se vermell'.

10 El suplement 'Quadern de Llengua' d'*El Periòdic* d'Andorra, dedicat a Migjorn i InfoMigjorn

La setmana passada, el suplement 'Quadern de Llengua', d'*El Periòdic* d'Andorra, va estar dedicat a la llista Migjorn sobre llengua i el butlletí **InfoMigjorn**, amb motiu de la presentació del llibre *Un pam de llengua. Una tria d'articles d'InfoMigjorn*, publicat pel Centre de la Cultura Catalana d'Andorra amb la col·laboració d'InfoMigjorn. Al butlletí de la setmana que ve reproduïrem el pròleg d'aquest llibre, a càrrec de Pau Vidal.

[Per accedir al Quadern de Llengua, feu clic aquí](#)